

'Ik schrijf over de film in mijn hoofd'

Nederland telt weinig jonge schrijvers van Turkse afkomst. Deze maand debuteert Murat Isik. Zijn familie is een klein wonder van emancipatie. 'Als we in Turkije waren gebleven, had ik niet kunnen studeren.'

Brigit Kooijman

W

espreken elkaar in een broodjeszaak aan de Bos en Lommerweg in Amsterdam, vlakbij stadsdeelkantoor West, waar hij vier dagen per week werkt als jurist. Maar nu is het zijn vrije dag en heeft Murat Isik (34) alle tijd om het verhaal te vertellen van zijn leven, zijn ouders en grootouders, en hoe alles samenkomt in zijn eerste roman *Verloren grond*, die volgende maand verschijnt.

Hij wordt geboren in de Turkse stad Izmir, en komt na een intermezzo in Hamburg op zijn vijfde terecht in de Amsterdamse Bijlmer. In groep 3 zegt de juf tegen Murats moeder: uw zoon moet naar de bie, hij moet veel lezen om zijn taalachterstand in te halen. En dus brengt zijn moeder hem naar de bibliotheek in Ganzenhoef, waar hij hele middagen boeken leest, bij voorkeur over natuur, over beren en apen, met een grote zak snoep naast zich. Al gauw is hij de beste van de klas met lezen. Zijn moeder geeft hem zo nu en dan 50 cent om op de markt een tweedehands stripboek te kopen van *Spiderman* of *De Hulk*. Die leest hij dan 's avonds in bed, soms wel drie keer achter elkaar. „Spannend vond ik het, zo'n avonturenfilm die zich in je hoofd afspeelt! Voor die tijd vervaelde ik me vaak. Ineens kon ik me terugtrekken in mijn eigen wereld.”

Op de middelbare school leert hij het werk van Leon de Winter kennen, en Elsschot, en later, op de universiteit, W.F. Hermans. Márquez kent hij al van zijn vader, die altijd op de bank ligt te lezen. Klassiekers uit de wereldliteratuur, Tolstoj, Dostojevski. Dat is al een

klein emancipatiewonder, als je bedenkt dat zijn ouders in de jaren zestig opgroeiden op het platteland van Oost-Turkije, waar niets was – geen stromend water, geen elektriciteit, zelfs geen radio. Nauwelijks onderwijs, geen gezondheidszorg.

Verloren grond is gebaseerd op de verhalen van Isiks ouders over hun jeugd in die rauwe omstandigheden. Als de vader van de hoofdpersoon, de 13-jarige Mehmet, zijn been breekt, is hij overgeleverd aan de dorpslager, die zijn been spalkt, met de gruwelijkste gevolgen. In het begin spreekt Mehmet niet eens Turks. Zijn familie behoort tot de Zaza's, een etnische minderheid met een eigen taal, het Zazaki. Anderhalf jaar Turkse les (de door de regering aangestelde leraar vertrok weer, uit heimwee) is lange tijd Mehmet's enige scholing. Het boek is fictie, zeker, maar zo ongeveer is het wel gegaan.

En nu, één generatie verder, zit Murat Isik als afgestudeerd jurist en beloftevol romancier achter zijn *latte* in *booming* Bos en Lommer. Drie grote uitgeverijen dongen al in 2009 via een veiling om de rechten van zijn debuutroman, toen hij nog maar tachtig pagina's had geschreven. Zij herkenden in hem een nieuwe, welsprekende en meeslepende stem in de Nederlandse literatuur.

Het is snel gegaan, de emancipatie in jouw familie.

„Zelfs voor mij is het soms moeilijk te bevatten. Dat het zo is gegaan, is echt *against all odds*. Dat mijn vader en moeder ineens in het moderne Amsterdam een goed bestaan kregen na zo'n zwaar en turbulent leven. Aardbevingen, ziektes, diepe armoede. Al dat leed, al dat verlies. Veel van die verhalen hoorde ik pas toen ik ze ging interviewen voor mijn boek. Van het leven in Izmir, waar ze later heen trokken met hun ouders, had ik wel een beeld, maar over de tijd ervoor vertelden ze nooit veel. Misschien omdat het te pijnlijk was. In mijn boek gaan heel wat kinderen dood, maar in werkelijkheid hebben mijn grootouders nóg meer kinderen verloren. En dan Nederland, met al die kansen en mogelijkheden! Ik ben me er sterk van bewust hoe bevoorrecht ik ben. Als we in Turkije waren gebleven, had ik niet kunnen studeren, dat is zeker.”

Je bent een van de zeer weinige Nederlandse romanschrijvers met een Turkse achtergrond. Hoe komt dat?

„Veel Nederlands-Turkse jongeren hebben de blik op Turkije gericht, met de stille hoop het daar te maken, om groot te worden in Istanbul. Ze volgen de Turkse media, kijken naar Turkse films, luisteren naar Turkse muziek. Ik heb dat niet, ik ben in Nederland geworteld, dit is mijn thuis.”

Waar komt dat verschil vandaan?

„Mijn vader was actief in de vakbond eind jaren zeventig, voor de staatsgreep, toen het heel onrustig was in Turkije. Hij besloot te vertrekken voordat het uit de hand zou lopen. We zijn pas in 1991 voor het eerst teruggegaan, daarvoor durfde hij het niet aan. Vriendjes gingen elk jaar zes weken naar Turkije, naar hun familie, ze voelden zich er thuis. Ik was al bijna 14 toen ik Turkije weer zag, voor mij was het een vreemd land. Ik kom er graag. Ik vind Turkije prachtig, maar ik kijk er ook kritisch naar als het gaat om mensenrechten en vrijheid van meningsuiting.”

Is dat iets waar je je druk om maakt, die jongeren die allemaal naar Turkije willen?

„Ik vind het jammer dat er hele wijken zijn waar jongeren onder elkaar alleen maar Turks spreken en zich geen Nederlander voelen, terwijl ze hier geboren zijn. Al is het volgens mij aan het veranderen, ook in de literatuur. Ik hoor de laatste tijd vaker over Turks-Nederlandse jongeren die in het Nederlands schrijven, ook columns en korte verhalen. Er komt een nieuwe generatie aan.”

Hoe is bij jou het schrijven begonnen?

„Pas op de universiteit werd het serieus. Voor het blad van de Koerdische studentenvereniging schreef ik een keer een verhaal waarvoor ik veel lof kreeg. 'Je hebt een gouden pen! Wanneer komt je boek uit?', zeiden medestudenten enthousiast. Zou ik het dan echt in me hebben, vroeg ik me af. Daarvoor durfde ik daar eigenlijk niet aan te denken. Op de middelbare school geloofde ik niet dat ik ergens echt goed in was, behalve in het spelen op de Nintendo.”

Beleef je er ook plezier aan?

„Nou en of! Scheppen, verhalen vertellen, personages creëren, dat maakt het leven de moeite waard. Als ik schrijf, stap ik in een film in mijn eigen hoofd. Dan ben ik echt in dat dorp in Oost-Turkije. In mijn eigen wereld, ver van kantoorperikelen en familiebeslommeringen.”

Selim Uslu, de vader van Mehmet in je boek, is dengbej, verhalenverteller. Je hebt de goede genen.

„Mijn vaders vader was inderdaad verhalenverteller. Hij stierf helaas voor mijn geboorte. In zijn dorp was hij de enige bron van ontspanning en vermaak. Na een dag hard werken op het land schaaarden de mannen zich rondom hem en lieten zich meeslepen door zijn verhalen. En mijn vader kan ook geweldig goed vertellen. Anekdoten uit zijn jeugd in Izmir, over een heel dikke oom die in zijn eentje een complete tafel leegde, of over een treinreis door de sneeuw naar Kars, diep in Oost-Turkije, en dat ze helemaal bevroren aankwamen.”

Ben jij ook iemand die in gezelschap sterke verhalen vertelt?

„Nee, helemaal niet. Mijn vader vindt het fijn dat mensen aan zijn lippen hangen, ik ben meer iemand die rustig observeert.”

'Verloren grond' van Murat Isik verschijnt 17 april bij uitgeverij Anthos

MOTIVATIE

„De drang om te scheppen en werelden en personages van het papier te doen verrijzen, en onderscheidende verhalen te schrijven qua stijl en thematiek.”

INSPIRATIE

„Romans van mijn literaire helden Gabriel García Márquez en John Maxwell Coetzee wakkeren niet alleen mijn schrijflust aan, maar ook de wil zelf iets van waarde neer te zetten.”

ASPIRATIE

„Na vier jaar aan mijn debuutroman *Verloren grond* te hebben gewerkt, is het mijn streven een omvangrijk en gevarieerd oeuvre op te bouwen. Ik wil een eigen plek veroveren in de Nederlandse literatuur. Daarnaast wil ik binnen een paar jaar fulltime schrijven.”

FRUSTRATIE

„Minister Verhagen die roept dat de multiculturele samenleving is mislukt. En premier Rutte die daar dan firtjes aan toevoegt: 'Dit experiment is begraven.' Ik begrijp daar niets van. De multiculturele samenleving is een feit en hoewel het met vallen en opstaan gaat, is die in ontwikkeling. Ik woon in Amsterdam-West en zie juist veel positieve energie en goede wil bij inwoners van alle culturen.”

„Ik vind het jammer dat er hele wijken zijn waar jongeren onder elkaar alleen Turks spreken en zich geen Nederlander voelen, terwijl ze hier geboren zijn.” Foto Bob van der Vlist

SPOEDCURSUS SLAPELOOSHEID

Geniale geesten staan nooit stil

Slapen. Iedereen kan het, behalve jij. Je kinderen zijn al uren vertrokken en je lief heeft maar vijf minuten nodig om in slaap te schokken. Maar jij ligt wakker, vergeten hoe je ooit in slaap kwam. Je bent de truc verleerd.

Slaaptips gaan we niet geven: de oorzaken van insomnia zijn complex en voor iedereen anders. Maar hoe kom je op plezierige wijze de doorwaakte nachten door?

1 Raak niet in paniek.

Dat is een dubieuze tip, want wie raakt nou niet in paniek bij die woorden? Maar toch. Tenzij je met bruut geweld wakker wordt gehouden, is slapeloosheid geen dodelijke aandoening. Psychische klachten zijn meestal niet blijvend, en verdwijnen na een paar goede nachten. Het komt wel goed. Heus. Je hebt nog niet alle pillen geprobeerd, je bent nog niet naar mindfulness-therapie geweest, je slikt nog geen Bachbloemmix.

2 Sta op.

Het bed is een vijandige plek voor slapelozen. De slaper mag hier uitrusten, hêhê, eindelijk rust. Maar de slapeloze moet hier van alles. Ontspannen. Stoppen met piekeren. Stil liggen. Ogen dicht houden. Niet stressen. Niet denken aan hoe moe je morgen zult zijn.

Dat werkt niet. Dwing jezelf na een half wakker liggen om op te staan. Jammer dan, je probeert het straks nog eens. Het is Pavlov voor beginners: lig je te vaak ellendig in bed, dan wordt je al zenuwachtig bij de gedachte dat je er weer heen moet.

3 BBC World Service.

Weg met de laptop en de televisie. Het blauwe licht van beeldschermen remt de melatonine-aanmaak, het spul in je hersenen dat nodig is voor slaperigheid. Vind je een boek lezen te vermoeiend midden in de nacht? Zet dan de radio aan. BBC World Service, raden medenachtbrakers aan. Als je wereld al woelend begint te kanteelen, zetten de nieuwslezers van de BBC 'm in geruststellend Brits weer even recht. Alle chaos blijkt uiteindelijk toch in blokken van halve uren te passen.

4 Ga naar buiten.

Er is nog een hele wereld buiten je benauwde slaapkamer. Overweeg een wandelingetje. De buurt is verrassend anders na twaalf uur 's nachts. Je hebt nu ook tijd om alle fijne dingen te doen waar je overdag niet aan toe komt. Neem een bad. Lak je teennagels. Verstuur een kaartje. Bak een cake. Schrijf een gedicht. Zet jezelf op de hometrainer. Je kunt ook de was gaan opvouwen, of de administratie doen, maar dan loop je het risico dat je jezelf echt 'ielig gaat vinden. Hou het leuk. En pas op met melancholische blogberichten, die kunnen 's ochtends een tikje overdreven blijken.

Illustraties Paul Steenhuis

5 lotgenoten.

Jij bent niet de enige die wakker ligt. Heel veel mensen brengen hun nachten door met Tommy Teleshopping en Hollandse Havens op NostalgieNet. En sommigen zijn te vinden. Ouders die 's nachts met een wakker kind op de bank zitten, twitteren onder hashtag #nachtouders. Night Writer, te vinden via nightworkers.com, is een online gemeenschap voor nachtbrakers, maar hier gooit het tijdsverschil roet in het eten. Op de fora van Fok, Viva en GeenStijl valt 's nachts wel altijd wat te beleven, maar een stijlvolle Nederlandse online club voor slapelozen bestaat nog niet. Een idee, nu je toch wakker ligt? Word je echt wanhopig? Midden in de nacht kun je altijd nog het gratis nummer van hulplijn Sensor bellen.

6 Troost jezelf.

Je bent in goed gezelschap. President Abraham Lincoln sliep notoir slecht. Hij vreedreef de tijd met urenlange wandelingen in het holst van de nacht. Vincent van Gogh sliep slecht. (Maar die goot uit wanhoop kamfer over zijn matras om in slaap te komen, wat hem mogelijk vergiftigde en tot waanzin dreef). Napoleon Bonaparte. Alexandre Dumas. Isaac Newton. Thomas Edison. Ongetwijfeld is je slapeloosheid het gevolg van de overactieve werking van je geniale brein. Slapen is voor gewone mensen.

Carola Houtekamer

De rubriek 'Spoedcursus' biedt hulp bij alledaagse bezigheden en problemen.